

Nőkérdés és háború.

Írta: RÓNAI ZOLTAN.

Minő hatása lesz a világháborúnak a nőkérdés kialakulására? Ha a világháború után is ugyanolyan társadalmi erők hatnak, mint annak előtte — s az ellenkezőjét nincs okunk feltételezni, — akkor bizonyos helyzetek bekövetkezése elkerülhetetlennek látszik.

A nőkérdés problémakörének legfontosabb problémája: a női munka kérdése. A női munka a nőkérdés motora. A női munka s a családi élet közti konfliktus a nőkérdés igen jelentős része. S a női munka nagymértékű térhódítása a világháború egyik szükségszerű hatása.

Az elesett katonák özvegyei, eltartott anyái, árvái kétségtelenül szaporítják a dolgozó nők számát. Minden hadviselőt államban kapnak ugyan majd járadékot, de ez a járadék előreláthatóan sehol sem lesz olyan magas, hogy a járadékból kiegészítő munka nélkül meg lehessen élni. A katonák özvegyének sorsa nyilván jobb lesz valamivel, mint az özvegyeké általában (Klumker tanárnak a Deutsche Verein für Armenpflege und Wohltätigkeit értekezletén tartott előadása szerint a német özvegyek húsz százaléka közjótékonyságra szorul), de rosszabb lesz, mint azoké a nőké, akik férjüket nem veszítették el. S nehezen hiszem, hogy sokam akadnak a női munka ellenségei közül (ezek ugyan ma inkább a mérnöki és jogászi hivatást tartják a »nőiességgel« ellentétesnek, mint a téglahordást), akik követelni fogják, hogy az állam az elesettek özvegyiének akkora jövedelmet biztosítson, amelyből azok tisztára családjuknak, gyermekeik nevelésének éljenek. Bármennyire is hirdesse a mai állam a családiasság szükségét, bármennyire is kívánatos lenne a tisztességes járadék biztosítása, a valóságban kiosztásra kerülő járadékok a háztartáson kívüli munkára fogják szorítani a katonák özvegyeinek tekintélyes részét.

De a női munka legerősebb gyarapodás a nem az özvegyek révén fog bekövetkezni. A háborúban résztvevő férfiak közt nagyobb számban vannak a nőtlenek. Az eddig elesetteknek német becslés szerint körülbelül egy negyede nő. A férjknél sokkal többen estek el olyan katonák, akik a jövőben lettek volna férjek. A házassági eshetőségeket megnehezítő körülmények sorába, amelyek korunkban igen számosak, a világháború odaveti a házasodni akaró férfiak számának hatalmas arányú megfogyatkozását. S azok a nők, akik jegyesüket, vagy azt veszítették el a csatatéren, aki jegyesük lett volna, nem kapnak semminemű járadékot. Az ő seregük jóval felülmúlja az özvegyek és árvák seregét. Nagy részük számára nem marad más hátra, mint választani a munka és a prostitúció között.

De a világháború fergetege más folyókon át is

zúdit vizet a női munka tengerébe. A nagyszámú rokkant felesége, ha nem tud megélni férje járadékából és csökkent keresetéből, kiegészítő munkához kénytelen fogni. A gazdasági javak óriási pusztulása a háború után valószínűleg nagy drágaságban fog kifejezésre jutni. S ez a nagy drágaság részben a kereső munka útjára fogja terelni azoknak a férfiaknak feleségeit s lányait is, akiknek testi épségét és egészségét a világháború megkímélte.

A nők kétségtelenül nagy mértékben áramlanak a világháború után a munkapiacra. De nemcsak a női munka kínálata lesz nagy, a női munkát keresni is fogják. Az elesett és megrokkant férfiak helyére részben nők fognak kerülni. S nem csupán a hiányzó munkaerő pótlása miatt fogadják majd fel a női munkást. A munkát kereső, nők és rokkantak egy része igen olcsón kínálja majd munkaerejét a munkapiacra. Előreláthatóan erősen megdagad a háború után a szervezetlenségnek, a bérlenyomóknak tábora. S ennek bekövetkezését a női munkások szervezkedése s e szervezkedést előmozdítani hivatott szakszervezeteket korlátozó ósdi jogszabályok ledöntése s a szociálpolitikai rendszabályoknak egész sora gátolhatja csak meg. Ha mindez — s itt különösen a munkaidő korlátozására, az otthonmunka szabályozására, minimális bérek megállapítására, a munkaközvetítésnek a munkások s alkalmazottak autonómiáján nyugvó szervezésére gondolok — nem következik be, akkor a női munka, épúgy mint a kapitalizmus korábbi korszakában átmenetileg a világháború után azokat a tendenciákat erősíti, amelyek sülyeszítik a munkásság kivívott standardját.

Amíg az iparban és mezőgazdaságban a női munka kínálatával párhuzamosan jelentkezni fog a női munka fokozott kereslete is, addig a szellemi munkánál a keresletnek ez az emelkedése nem fog mutatkozni. A kínálat itt is nőni fog. Hisz a középosztály nőinek a helyzetét a háború époló arányban rosszabbítja, mint a munkásnőkéét. De a szellemi proletariátus túlsúfolt pályáin, amelynek legalsó rétegeiben a munkásság intelligensebb rokkantjai is elhelyezkedést keresnek majd, valószínűtlen, hogy a háború után egyelőre emelkedjék a kereslet. Fokozott energiával fog megindulni a még meg nem nyílt sorompók megnyitása iránt a küzdelem. S a férfiak ellenállása is fokozottabb lesz. A nők mozgalmá erősségének s a demokráciának foka döntik el a küzdelem eredményét.

A női munka körének kitágulásával szükségszerűen csak erősödni fog a mai családi háztartás és a dolgozó nők közti konfliktus. Utópia azt hinni, hogy a háború, amely a nőt kivonja a háztartásból, erősíteni fogja a nőnek a régi családban elfoglalt helyzetét. A világháború, amelynek nem egy hatása fel fogja forgatni a mai társadalmi viszonyokat, egyelőre intellektuálisaink lelkére

konzervatív hatást gyakorolt. A gyermekkori, az elfelejtett érzések egész raja ébredt fel a világháború alatt. Lily Braun egyik új, »Die Frauen und der Krieg« című alkalmi írásában is felmerül a régi családi élet reakciós utópiája. A nőmozgalom balszárnyának ez a kitűnő képviselője a háborútól a nőiesség és a családi élet reneszánszát várja. Attól a világháborútól, amely csaknem biztosan forradalmi módon vonja el majd a nők újabb százazreit a családi tűzhelytől!

Braun legújabb felfogásának támogatására rámutat arra az igen nagy fontosságra, amelyet a háztartás játszik a népek életében s a melynek jelentőségét a világháború erős fényvel világította meg. A főzés tudománya, a racionális táplálkozás problémája nagy erővel vetődött fel akkor, amidőn táplálkozásunk¹ anyaga minőségben és mennyiségben egyszerre megváltozott. De a háborús táplálkozás krízise a legélesebben muátlatla meg a mai magánháztartás hibáit. Amikor tudományos elvek segítségével kellett volna táplálkozásunkat reformálni, akkor mindenki előtt nyilvánvalóvá válhatott, hogy erre a mai családi háztartás alkalmatlan. A családi háztartás hagyományokon és babonákon, a táplálkozás megkívánt reformja a racionális üzem elvein nyugszik. Népszerű előadásokkal, tanfolyamokkal nem lehet a legósdibb, legkonzervatívabb kisüzemet a modern nagyüzem magaslatára emelni. Mennyire másként alakult volna a helyzet, ha a mai háztartás tűzhelyei helyett központi konyhák lettek volna a táplálkozás műhelyei! Amint a világháborúban az egész gazdasági élet terén, a szervezés, a szocializmus előnye tűnt fel a gazdasági anarchiával szemben, épúgy a fogyasztás terén is a táplálkozás kérdésének tudományos elveken nyugvó megoldását előmozdító központi háztartás fensőbbbsége világított ki a mai dilettáns magánháztartással szemben.

Az emberanyag kímélése és pótlása pedig, ami a világháború pusztításai után parancsoló szükségesség, nem a régi család lehetetlen konzerválása révén érhető el, hanem többek között az anyáknak és csecsemőknek a női munka természetét figyelembe vevői erőteljes védelme útján. S a hathatós anyavédelemnek, a fokozott emberökonómiának a női szavazati jog, amelynek jelentősége Braun szemében sülyedt a világháborúval, erősebb előrevivője lenne, mint a mai magánháztartással kapcsolatos »nőiesség« fentartása.

Eddig elsősorban a háborúnak a nőkérdés kiélesítésére gyakorolt hatását vizsgáltuk. Felmerül a probléma: hogy fog a mi n d jobban élesedő kérdés megoldódni. A megoldás módja több körülmény alakulásától függ. A nőkérdés egy része a nagy társadalmi problémának s csak ezzel kapcsolatos lehet a megnyugtató megoldása is. Megoldásának előbbrevitele a kritika, az agitáció, a tömegek megmozdításának szabadsága és a tömegbefolyás érvényesítésének lehetősége, szóval demokrácia nélkül nem képzelhető el. A nők szavazati joga sem más, mint következetes, kiépített demokrácia. A demokrácia fejlődése pedig szorosan összefügg azzal a kérdéssel, vajjon Európában a világháború után is folyni fog e a fegyverkezés fokozása, az államok ellenségeskedése vagy az államok békés együttműködése, organizációja váltja fel a mai nemzetközi anarchia helyét. Demokrácia fejlődése és haladó militarizmus és imperializmus egymást

kizáró ellentétek. A nők helyzetének emelkedése és fejlődő demokrácia viszont teljességgel elválaszthatatlanok. Ing függ össze a nőkérdés a külpolitika nagy problémáival.

A háború előidézte lelki zavar egyik szimptomájának taitorn a női szolgálati évnek erős propagálásá t, amelynek a célja lenne a katonai szolgálat mintájáia katonai fegyelem alatt tanítani nőket ápolásra, főzésre, nevelésre, társadalmi segítő munkára stb. Az anyagi nehézségek miatt ez a Németországban nagyban hirdetett terv (Lily Braun is híve) utópisztikus, de a reakciós utópiák közé tartozik. A nőknek tisztességes nevelésre van szükségük, nem katonás d i r a, becsületes szakképzésre, nem egyetemes dilettantizmusra, öntudatos szervezkedésre, nem kívülről erőszakolt d r i llre, nem a militarizmus majmolására h a n e m a demokrácia megteremtésére.